
KRITIKAI SZEMLE

K Ö N Y V E K

A POLGÁR ÍZLÉSE

Szenteleky Kornél: *Új életformák felé*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1999*

Még egy kötetnek kell megjelennie, és előttünk áll majd öt kötetbe összegyűjtve annak az írónak az életműve, akiről úgy tartjuk, hogy ő volt a vajdasági magyar irodalom megalapítója, 1918 után. Nem válogatásból, hallomásból, mások interpretációjából, hanem közvetlenül, szövegek olvasásával győződhetünk meg arról, ki volt Szenteleky Kornél.

Számomra eddig még minden kötet nyújtott valamilyen új, általam ismeretlen tapasztalatot. A *Kesergő szerelem* című kisregény a krúdys, Rezeda Kázmér-os szenvelgő széplelket mutatja. De a *Szerelem Rómában* címmel összegyűjtött versek is jobbára a verselgető, elvágódó, álmodozó poétát idézik elénk. A legtöbb újdonságot azonban *Nyári délelőtt* címen összegyűjtött novellái hozták, írói tehetségének kétségtelen bizonyítékával, amellyel a betegséget és a meghalást hozza monomániásan naturalista közelségbe, s az a felismerés döbrentett meg, mennyivel hiteltelenebbek azok a novellái, amelyekben a couleur locale elméletét akarta a gyakorlatban megvalósítani, a teória mennyire árulkodó, s kitetszik, a paraszti környezet nem az író természetes közege.

Az író természetes közege éppen ebben a kötetben mutatkozik meg, amely *Új életformák felé* címmel a napokban jelent meg. A kötetet olvasva Herceg János találó megjegyzése jutott eszembe. Ő írta le, hogy a szegény gyermekeket Zombor utcáin az őrzőangyaluk kíséri, míg a fiatal Sztankovics Kornélt a francia nevelőnő. Irodalmunk elején egy európeér polgár áll, aki franciául, olaszul és németül tudott, németül írt is, s követte a kortárs világirodalmi jelenségeket, de a modern orosz Hudozsesztvennij Tyeatrért is lelkesedett, s Schönberg dodekafon zenéjét hallgatta. Nem műkedvelő lelkesedés ez minden esetben. Szenteleky nagy összefoglaló és nagy befogadó, szinte alig találni olyan írását, amelyben valamit kifogásolna. Madách-tanulmányában vagy a Törekvések és irányok a modern művészetben című írásában a művelt polgár szintetizáló képessége mutatkozik meg.

* *Elhangzott Szivácon, 1999. augusztus 20-án, Szenteleky Kornél halálának évfordulóján*

Az 1922 és 1930 között keletkezett szövegekben még nem az Írói felelősségünk című programírást író mutatja meg magát, nem arról beszél, mi az író feladata, hogy mit kell csinálnia, itt még a kétarcú Szentelekyt látjuk, aki Levél D. J. barátomhoz a vajdasági irodalomról szóló vitacikkében a szuverén irodalmat hirdeti, ugyanakkor a Magyar gyarmatok címűben már annak a szükségességét mondja el, hogy ennek a tájégségnek külön irodalomra van szüksége. Ugyanaz a kétarcúság ez, mint ami Szenteleky Ákácok az Őszben című versét jellemzi. „Állnak az ákácok bús bácskai őszben / kopaszul, szegényen s türelmesen állnak, / szél rázza fejüket, fejsze csap húsukba. / Nincsen épp jó sora az ákácifáknak” – így kezdődik a vers, s gondolná-e valaki, hogy Szenteleky az ákácot nem jellegzetes tájszimbólumként alkalmazta? Maga szabadkőműves volt, s mikor testvéreiről, az ákácokról beszél, szabadkőműves testvéreire gondol, nála tehát az akác nem a bácskai lelkület egyetemleges kifejezője, hanem az elkülönülés szabadkőműves szimbóluma – erre mutat rá Bori Imre Szenteleky Kornéiról szóló monográfiájában.

Szenteleky A vers a Vajdaságban című írásában még mentegeti a költőket, amiért nincs verseikben helyi szín, és progresszívebbnek tartja az itteni költészetet, mint akár a magyarországit, akár az erdélyit, amelyet kötnek a tradíciók.

Ebben a kötetben azt a Szentelekyt látjuk, akit a leginkább kedvelek: a helyi színek elméletével barátkozó európeért. A gyakorlatias racionalista és az elvágódó széplélek azonosságát. Egészen abban az értelemben, ahogyan kritikáról vallott gondolatait összegezi: „A jó kritika önálló művészi alkotás, amelynek jóságát és nagyszerűségét az értékítéletek világosságában, szépségében és meggyőző, megjelenítő erejében találjuk.” Az ő kritikái valóban ilyenek, következetesek és világosak, s a kor elvárásainak megfelelően művészi szóvirágokban fejlődnek be, belefutnak a szépségbe.

TOLDI Éva

A VILÁG DOLGAI RÓL

Harmath Károly: *A hit reményében*. Hívó szemmel Forum–Agapé, Újvidék, 1998

Az alcmben is hangsúlyozott hívő szemlélet és az a tény határozta meg Harmath Károly kötetbe gyűjtött írásainak jellegét, hogy eredetileg a *Hitéletben* láttak napvilágot. A világnak, illetve valamely szegletének eseményeit: a közösségi vagy az egyéni élményeket elmondva-elemelve, a szerző saját bölcselkedéseinek menetébe, mibenlétébe nyújt betekintést. A világ jelenségeinek keresztény értékrenden alapuló, mégis határozottan egyéni értelmezéseit állítja fel. Egyszerűsége és közérthetősége való törekvését, valamint a vizsgált-értelmezett jelenségek laza kronológiai sorrendjét (ünnepekhez, évfordulókhöz, dátumokhoz kötődését) az olvasóhoz fordulás, illetve az aktualizálás szándéka eredményezte.

„A krisztusi teljességre való eljutás útja a megtestesülés, az emberré válás útja is. Írásaimban ezért igyekszem, Szent Ferenc atyánk buzdításait is meghallgatva, »egyszerűen és világosan« kifejezni magam, mert már mások is megállapították, hogy az igazság